РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается деятельность и особенности сферы культуры как социального субъекта в обществе. Проанализировано, что культура – это метод усвоения накопленного опыта и передачи его следующим поколениям. Рассматривается плановая деятельность учреждений культуры по реализации задач, определенных в государственной молодежной программе.

SUMMARY. The article examines the activities and features of the sphere of culture as a social subject in society. It is analyzed that culture is a method of assimilating accumulated experience and passing it on to next generations. The planned activities of cultural institutions to implement the tasks defined in the state youth program are considered.

TALABALARDA MUSIQIY-ESTETIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Zaretdinov Karamatdin Kurbanbaevich - *dotsent*
O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: musiqiy va estetik madaniyat, talabalar, o‘qituvchilar, usullar, texnikalar, musiqiy tadbirlar, mahorat darslari, zamonaviy texnologiyalar, badiiy mahorat, kasbiy rivojlanish.

Ключевые слова: музыкально-эстетическая культура, студенты, преподаватели, методы, приемы, музыкальные мероприятия, мастер-классы, современные технологии, художественное мастерство, профессиональное развитие.

Key words: musical and aesthetic culture, students, teachers, methods, techniques, musical events, master classes, modern technologies, artistic skills, professional development.

Musiqiy va estetik madaniyat insonning shaxsiyatini rivojlantirishda, uning ichki dunyosini shakllantirishda, hissiy va ma’naviy rivojlanishiga hissa qo‘shishda muhim rol o‘ynaydi. Talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirish jarayonini tushunish uchun pedagogik nazariya va metodologiyaning asoslariga murojaat qilish kerak. Ushbu sohadagi asosiy tushunchalardan biri bu musiqiy ta’lim kontseptsiyasi bo‘lib, u talabalarning musiqiy qobiliyatlari va madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan barcha vazifalarni o‘z ichiga oladi. [4] Musiqiy ta’lim estetik idrokni shakllantirish, eshitish xotirasini rivojlantirish, musiqani eshitish va tushunish qobiliyatini, shuningdek musiqiy va estetik afzalliklarini mustaqil ravishda ijodiy ifoda etish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun har bir talabaning individual xususiyatlarini, uning musiqiy afzalliklarini, musiqiy rivojlanish darajasi va qobiliyatini hisobga olish kerak. Talabalar musiqiy tadbirlarda faol ishtirok etishlari, ijodiy qobiliyatlarini namoyish etishlari va o‘qituvchilar va tengdoshlaridan fikr-mulohazalarini olishlari mumkin bo‘lgan qulay ta’lim muhitini yaratish muhimdir. Shunday qilib, talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirishning nazariy asoslari musiqiy ta’limning ahamiyatini tushunish, har bir talabaga individual yondoshish va talabalarning musiqiy faoliyatda faol ishtirok etishlari uchun sharoit yaratishni o‘z ichiga oladi. Maqolaning keyingi bo‘limlarida biz talabalarda musiqiy va estetik madaniyatni rivojlantirishning amaliy usullarini ko‘rib chiqamiz.

Musiqiy ta’lim har bir inson ta’limining muhim tarkibiy qismidir. Talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirish sohasida ishlaydigan o‘qituvchilar musiqiy ko‘nikmalarni shakllantirishda, shuningdek, badiiy did va idrok madaniyatini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Musiqiy madaniyatni rivojlantirishning asosiy usullaridan biri bu o‘yin orqali musiqiy ta’limdir. Musiqiy o‘yinlar va mashqlar talabalarga musiqa haqidagi nazariy bilimlarni yaxshiroq o‘rganishga, musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirishga va musiqani hissiy idrok etish orqali bolaning ichki dunyosini boyitishga yordam beradi. Talabalarning musiqiy madaniyatini rivojlantirishda turli uslub va yo‘nalishdagi musiqalarni tinglash va tahlil qilish muhim omil hisoblanadi. [1] Musiqa tinglash darslarini o‘tkazish o‘quvchilarga dunyoqarashini kengaytirish, turli xil musiqiy asarlar bilan tanishish va musiqani tahlil qilish va tushunish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Amaliy musiqa ijro etish talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Asboblarni chalish, qo‘shiq aytish, musiqa kompozitsiyasi – bularning barchasi musiqiy eshitish va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek

musiqa orqali o‘zini namoyon qilish va o‘zini anglashga yordam beradi. [3]

Musiqiy guruhlar va tanlovlarda qatnashish talabalarga jamoaviy ijro bilan tanishish, musiqiy mahoratini oshirish va yangi tajriba orttirish imkonini beradi.

Musiqa festivallari o‘quvchilarni o‘zlarini takomillashtirishga undaydi, yutuqlarni rag‘batlantiradi va ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradi. Shunday qilib, talabalarning musiqiy madaniyatini rivojlantirish nafaqat musiqiy bilimlarni o‘zlashtirishga, balki har bir talabaning musiqiy va ijodiy qobiliyatlarini, hissiy va ma’naviy o‘sishini rivojlantirishga yordam beradigan har xil pedagogik usullardan kompleks yondashuvni va foydalanishni talab qiladi. Ushbu sohada ishlaydigan o‘qituvchilar ushbu jarayonda muhim rol o‘ynaydi, kelajakdagi ijodkorlar va musiqa ixlosmandlarini ilhomlantiradi va tarbiyalaydi.

Musiqa - bu his-tuyg‘ular va fikrlarni etkazish, qalblarga etib borish va qalblarni ilhomlantirish qobiliyatiga ega bo‘lgan ajoyib san’at turi. Talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirish o‘qituvchilar uchun muhim vazifadir, chunki musiqa orqali talabalar o‘zlarining ichki dunyosini ochib berishlari, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishlari va madaniy tajribalarini boyitishlari mumkin. Musiqiy madaniyatni rivojlantirishning asosiy usullaridan biri bu musiqiy tadbirlar va kontsertlarni tashkil etishdir. Maktabdagi chiqishlar va festivallar nafaqat o‘quvchilarga o‘z iste'dodlarini omma oldida namoyish etish imkoniyatini beradi, balki ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini, badiiy mahoratini va jamoaviy ijro tushunchasini shakllantirishga yordam beradi.

Professional musiqachilar ishtirokida o‘tkaziladigan mahorat darslari va seminarlar talabalarga musiqiy bilim va ko‘nikmalarini kengaytirishga imkon beradi. Tajribali mutaxassislar bilan uchrashuvlar talabalarni o‘z-o‘zini rivojlantirishga ilhomlantiradi va musiqa olamida yangi ufqlarni ochishga yordam beradi. Musiqa tanlovlari va olimpiadalarida qatnashish talabalarning musiqiy madaniyatini rivojlantirish uchun ham katta ahamiyatga ega. Ushbu musobaqalar talabalarni o‘zlarini takomillashtirishga undaydi, yangi asarlarni o‘rganishga va musiqiy faoliyatda kasbiy ko‘nikmalarga ega bo‘lishga undaydi. Zamonaviy texnologiyalar musiqiy ta’limning o‘quv jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilinmoqda. Multimedia, musiqa yaratish, ovoz yozish va ritmni o‘rgatish dasturlari talabalar uchun musiqa olamiga chuqurroq kirib borish uchun o‘quv jarayonini qiziqarli va qulay qiladi. Shunday qilib, o‘qituvchilar tomonidan talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirish uchun foydalaniladigan usullarning xilma-xilligi talabalarning musiqiy qobiliyatlari va ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishga imkonini beradi. Shuni esda tutish kerakki, har bir talaba o‘ziga xosdir va musiqiy ta’limga o‘ziga xos shaxsiy yondashuvga ega bo‘lib, unda musiqaga bo‘lgan muhabbat va hayotdagi san’atning qadr-qimmatini rivojlantirishga yordam beradi.

Musiqiy ta’lim nafaqat musiqa sohasida, balki ularning umumiy madaniy va intellektual rivojlanishida ham talabalarning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Musiqiy ta’lim sohasida ko‘plab muvaffaqiyatli amaliyotlar mavjud bo‘lib, ular samarali o‘rganishni rag‘batlantiradi va o‘quvchilarni muvaffaqiyatga erishishga ilhomlantiradi. Musiqani o‘quv dasturiga integratsiya qilish talabalarda ijodiy fikrlash, badiiy mahorat va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga imkon beradigan asosiy amaliyotlardan biridir. Musiqiy ta’limni o‘quv dasturlariga kiritish talabalarga kundalik ta’limning bir qismi sifatida musiqani o‘rganish va o‘zlarining ijodlarini ochib berish imkoniyatini beradi. Musiqa ustaxonalari va mentorlikni tashkil etish ham talabalarning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Professional musiqachilarni mahorat darslarini o‘tkazishga taklif qilish talabalarga qimmatli tajriba va bilim olish imkonini beradi, shu bilan birga ularni o‘z mahoratini oshirish va ijodiy rivojlanishiga ilhomlantiradi. Musiqa tanlovlari va festivallarida qatnashish ham talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradigan muvaffaqiyatli amaliyotdir. Bunday tadbirlarda qatnashish talabalarga o‘z iste'dodlarini namoyish etish, mutaxassislardan fikr-mulohaza olish va keyingi rivojlanish uchun ilhom va motivatsiya topish imkonini beradi. Mahalliy musiqa tashkilotlari bilan hamkorlik qilish va musiqa ta’limida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham muvaffaqiyatli o‘rganishda muhim rol o‘ynaydi. Mahalliy tashkilotlar bilan hamkorlik talabalar uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi va texnologiyadan foydalanishni yanada interaktiv va hamma uchun ochiq qilish imkonini beradi. Umuman olganda, musiqiy ta’lim sohasidagi muvaffaqiyatli amaliyotlar talabalarning iste'dodi

va ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, ularga musiqa sohasida muvaffaqiyatga erishishga va ijodiy shaxs sifatida rivojlanishga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib shuni ta’kidlash kerakki, talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini rivojlantirish ularning shakllanishi va shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu sohada ishlaydigan o‘qituvchilar o‘zlarining maqsadlariga samarali erishishga yordam beradigan katta tajriba va bilimlarga ega. Turli usullardan foydalanish, musiqiy tadbirlarni tashkil etish, mahorat darslarini o‘tkazish va tanlovlarda qatnashish talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda o‘qituvchilar ishining samaradorligini namoyish etadi. Zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash, shuningdek, musiqa o‘qitishda muhim element bo‘lib, o‘quvchilarga bilim va ko‘nikmalarini kengaytirishga imkon beradi. Talabalarning musiqiy va estetik madaniyatini saqlab qolish va rivojlantirish juda muhim, chunki bu nafaqat musiqiy didni shakllantirishga, balki shaxsning hissiy va ma’naviy dunyosini tarbiyalashga ham yordam beradi. O‘z o‘quvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish ustida ishlashni davom ettirayotgan o‘qituvchilar musiqa orqali ijodiy yutuqlarga va o‘zini namoyon qilishga qodir bo‘lgan uyg‘un shaxsni shakllantirishga katta hissa qo‘shadilar.

Adabiyotlar

1. Адамова, Р.М. (2022). Формирование музыкально-эстетической культуры у студентов. *Ответственный редактор*, 79.
2. Багомедова, А.В., & Недюрмагомедов, Г. Г. (2016). Проблемы формирования музыкально-эстетической культуры будущих педагогов дошкольных образовательных учреждений. *Высшее образование сегодня*, (1), 98-100.
3. Евтушенко, Е. А., & Чернышкова, Е. В. (2015). Педагогические условия эффективности эстетического воспитания глухих детей в музыкально-ритмической деятельности. *Современные проблемы науки и образования*, (4), 135-135.
4. Жандарова, Т.В. Психолого–педагогические условия воспитания музыкально–эстетической культуры подростков.
5. Иванова, Л. Н. (2013). Создание культурно-эстетической воспитательной среды как одно из педагогических условий музыкально-эстетического развития подростков. *Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств*, (1), 97-101.
6. Потомахин, В.В. (2009). Анализ опыта экспериментального исследования путей и педагогических условий эффективности формирования правовой культуры студентов неюридических профилей подготовки. *Вестник Тамбовского университета. Серия: гуманитарные науки*, (10), 274-277.

REZYUME. Zamonaviy dunyoda musiqiy va estetik madaniyat shaxsni shakllantirishda va talabalarning ko‘nikma va malakalarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu eshitish idrokini, ijodiy fikrlashni, hissiy intellektuallikni va san’atni etarli darajada idrok etish va tushunish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu maqolaning maqsadi talabalarda musiqiy va estetik madaniyatni rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik sharoitlarni ko‘rib chiqishdir. Ushbu tadqiqot doirasida musiqiy va estetik madaniyat tushunchasi, uning zamonaviy ta’limdagi ahamiyati, shuningdek, talabalarda ushbu madaniyatni rivojlantirishning asosiy pedagogik tamoyillari ko‘rib chiqiladi.

РЕЗЮМЕ. В современном мире музыкально-эстетическая культура играет важную роль в формировании личности и развитии умений и навыков учащихся. Это способствует развитию слухового восприятия, творческого мышления, эмоциональной интеллектуальности и адекватного восприятия и понимания искусства. Цель данной статьи - рассмотреть педагогические условия, которые помогают учащимся развивать музыкально-эстетическую культуру. В рамках данного исследования рассмотрено понятие музыкально-эстетической культуры, ее значение в современном образовании, а также основные педагогические принципы развития этой культуры у учащихся.

SUMMARY. In the modern world, musical and aesthetic culture plays an important role in the formation of personality and the development of students' skills and abilities. It helps to develop auditory perception, creative thinking, emotional intellectuality and adequate perception and understanding of art. The purpose of this article is to consider pedagogical conditions that help students develop musical and aesthetic culture. Within this study, the concept of musical and aesthetic culture, its importance in modern education, as well as the main pedagogical principles of developing this culture in students are considered.